

tukaj šli smo dobrih 100 m navkreber, nekako potresu podobno bučanje bi nas bilo skoro preplašilo, da nam ni gosp. Putik stvari pojasnil. Jako visoka otlina je ravno pod železniško progo, takrat pa je drdral vlak nad nami.

Od tukaj šli smo nekoliko navzdol kakih 100 metrov daleč, kjer je 900 m² prostora in do 30 metrov visok hram in prižgali v poskušno veliko magnezijško baklo, ki daje svitlobe za 150 sveč. Jednaka svitloba se doslej, kolikor meni znano, še ni v notranjskih jamah poskusila in je za razsvetljavo večjih otlin res izvrstna. Doslej rabile so se pač magnezijske svetilnice, ki se pa z baklami še primerjati ne morejo.

Ko je bil obširni prostor vsled intenzivne bakline luči dobro razsvetljen, zapazili smo v mirno stoječi vodi na desni strani poleg stene na najnižjem mestu mnogo človeških ribic (proteusov). Hitro je hotel vsak s prosto roko katero uloviti, pri tem pa se je voda skalila in dobili smo jih le 6. Pozneje se je ob deževju opazalo, da

je ravno ta voda močno narastla in kakor močen potok vrela na nasprotno stran, izgubivši se zopet pod steno.

Od tega mesta zaviti je treba zopet navkreber, kjer prideš v drugič pod železnico in čuješ vlakov drdranje. Le 80 m dalje dospeli smo do krasnega, 6 m² prostornega in 1.5 m globokega vodnjaka. Slapu podobna stena od belega robatega kapnika stoji nad vodnjakom, po nji pa po malem pritoku, kakor kristal čista mrzla voda in se zopet iz vodnjaka na vseh straneh odteka. Kakor skapljeni robati slap nad vodnjakom vsled pritoka vode vedno po malem naraščaja, ravno tako tudi vodnjaka obvod po odtoku polagoma vedno višji postaja.

Vsled utrudljive hoje užežani, nasrkali smo se iz vodnjaka okusne hladne vode, pri tej priliki pa opazili, na dnu tri sicer ne velike, a jako bele človeške ribice, katere smo, ker nismo imeli lovilne mreže, pustili. Občudovaje lepoto studenca, šli smo kakih 30 m navzdol do 20 m dolge, prerovu podobne otlina, ki ima osušene-

mu potoku podobna, od vode popolnem sprana skalnata tla, kar jasno svedoči, da se večja voda skozi to otlino naglo pretaka. Nekoliko dalje nahaja se precej velika in zadnja do sedaj znana otlina. Na strani v 10 m globoki in 12 m široki kotlini, vidi se kakih 5 m globoka stoječa voda.

Desno, južno stran otlina, ki je slična tej in drži proti Planinski ravnini, se takrat, kakor sem že omenil, nismo ogledali, vendar smo potrebovali nad tri ure hoda, ura kazala je namreč že 9 u. 5 m., ko smo dospeli na prosto.

Če se pomisli, da je ogromna otlina 5 do 15 metrov nižja, nego vodna struga pri požiralnikih, zadostovati utegne popolnem, ako se napravi tukaj in pri Vranji Jami od ravnine proti otlinam primerne prerove, kar bi se dalo z razmerno malimi troški dogotoviti, da bo voda brez sedanjih ovir v nižje otlina odtekala, ne da bi še kdaj polje preplavljala.

Ф. А. Логашки [F. A. Logaški]

France Šušteršič

MARJANŠČICA

Odlomek iz: *Kunaver, P., 1932: 34–42, V prepadih. Mohorjeva družba, Celje.*

Račensko ali Kopanjsko polje južno od Grosupljega je polno čudovitih posebnosti. Mnogokrat smo si jih ogledovali, mnogokrat se potopili v temo Zatočnih jam, ki požirajo rečico Šico ter jo vodijo po skrivnih potih pod zemljo do izvira Krke. Zanimivi so požiralniki pri Zagradcu, ki sprejemajo Bičji potok.

Za Boštanjanskim gradom so na Mokrinah neštivilni manjši požiralniki. Čudno je gledati leno tekočo vodo, ko nenadoma zdaj tu zdaj tam izginja med zobatimi skalami. Skalovje pa se pokaže le redkokdaj; zakaj Mokrine so nasute z več metrov debelo plastjo mastne rdeče zemlje. Ali kaj pomaga rodovitna zemlja! Po dolgotrajnem deževju spomladi in jeseni narastejo potoki, ki se ne morejo odtekati drugam kakor le po številnih požiralnikih proti vzhodu. Ali premajhni so ti požiralniki in voda poplavi polje; domačini so nam pravili, da so se ob velikih povodnjih vozili v čolnih od Račne malone do Grosupljega.

Pri Mali Račni pa je zopet nov vir! Šica, iz črnozelenega kotanje vre. Prav tako ob povodnji ne najde zadostnega odtoka v Zatočnih jamah, dasi so zelo razširili

glavne ožine.

Pa tudi več majhnih virov je pod železniško progo med Grosupljem in Predolami. Najzanimivejša je Zelenka, ki je globoka, okrogla dolina. Iz nje vre ob deževju voda na polje, drugič pa stoji v njej različno visoko. Ob suši se umakne v globoko žrelo. Tudi ribice je mogoče včasih videti v tej navidezno popolnoma osamelih vodi, ki pa dobiva dotok od Velikih Lipljen – seveda pod zemljo – in je prav tako v zvezi s Šico in Krko.

V te številne požiralnike in bruhalnike smo se večkrat pogreznili, ali končno so nas ustavile skale, ki so se zgrnile nad vodo, ali dračje, ki ga je voda vanje nanesla ob povodnji, ali pa so se uprle druge zapreke, ki jih more rešiti in premagati le tehnika.

Po gorah, ki se dvigajo nad tem kraškem poljem, pa se odpira mnogo vhodov v neznane podzemeljske globine. Nihče si še ni upal vanje, zakaj znanstvenikov ni še bilo toliko semkaj, da bi bili dodobra raziskali vse pojave, ljudstva samega pa je silno strah črnih prepadov, ki jih smatra za bivališče moža z rdečo čepico. Saj

so nam skrivnostno namigavali, naj se nikar ne spuščamo v bivališče samega vraga.

V vsaki občini so nam povedali kako povest o tej ali oni jami, v katero je po nesreči zavozil kmet s parom volov ali pa je padla deklica, daleč tam za gorami pa je v nekem izvirku priplaval na dan jarem volov ali deključja kita. Z grozo so nam o takih dogodkih pravili povsod, a z znanstvenega stališča nismo nikjer po prepadih prispeli do vodnih tokov, kakor je to poredkoma mogoče na Notranjskem.

Izmed številnih prepadov okoli Mokrin je najznamenitejša Marjanščica nad Predolami. S spoštovanjem in strahom so nam pripovedovali ljudje o tej jami, ki »nima dna«. Povedali so nam, da je prof. inž. Hrasky, ki je pred kakimi sedem in dvajsetimi leti osuševal Mokrine in razširjal ondote požiralnike, napravil nad prepadom pripravo za spuščanje v globino. V ta namen se mu je po dolgem prigovarjanju posrečilo pridobiti pogumnega moža.

Onega dne, ko so hoteli moža spustiti v prepad, so se zbrali ljudje iz bližnjih vasi okoli črnega vhoda, da bi videli, kaj se

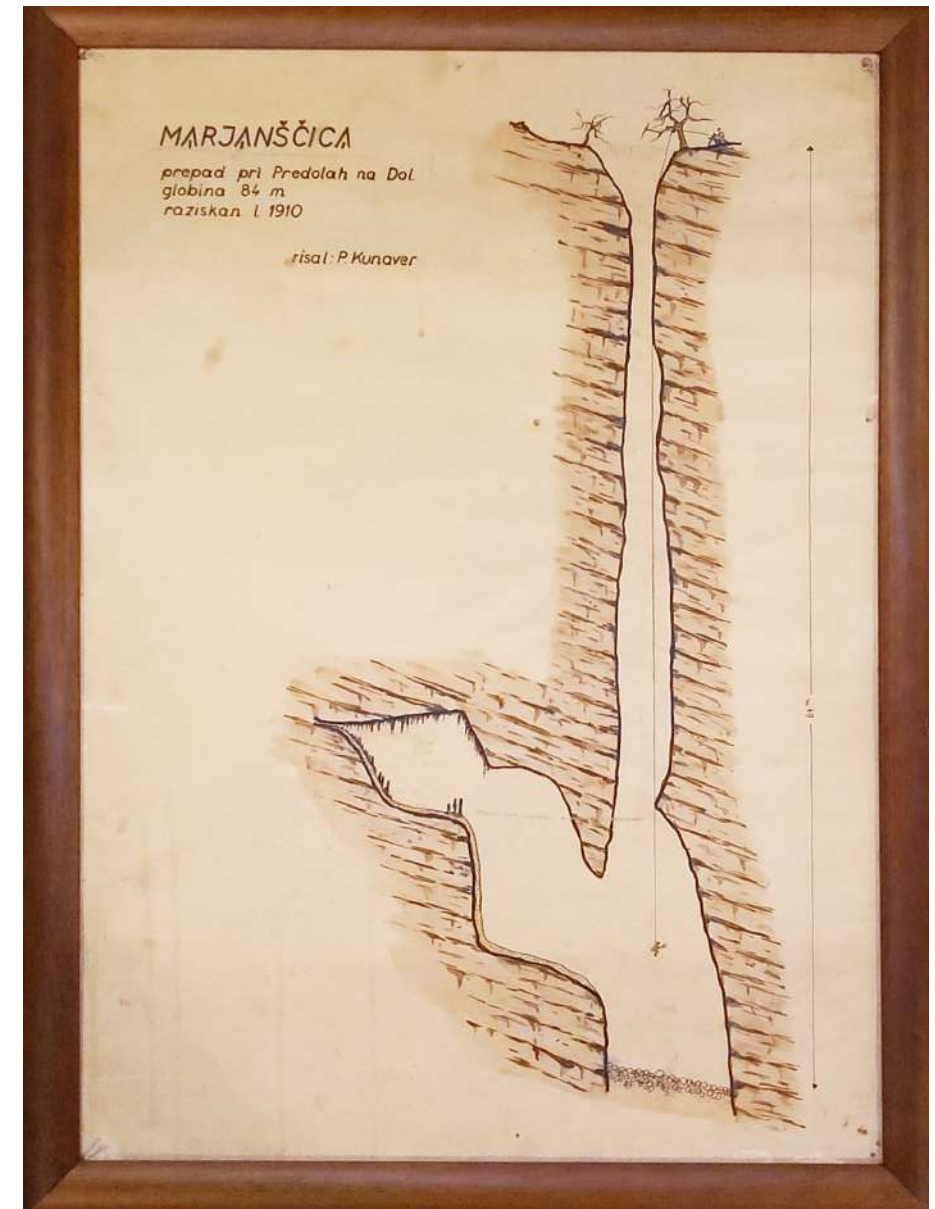
zgori s predrznežem. Po skrbnih predpripravah so ga začeli spuščati v temno luknjo. Do petdeset metrov je že poteklo vrvi in smrtna tišina je bila okoli jame. Nenadoma so zaslišali okoli stoječi nujna znamenja za dviganje. Iz jame so potegnili moža vsega bledega in trepetajočega po vsem životu. Povedal je, da pada iz sredine jame cel potok v neznano globino. Tam se mu je približal škrat z rdečo čepico in mu je upihnil luč. Ves prestrašen je zato dal znamenje za nazaj.

Ko smo povedali prebivalcem, da se hočemo sedaj mi spustiti v prepad, so nam iskreno odsvetovali ter nas plašili z vragom samim, z »belimi rokami« in s »krvavimi stegni«, ki jih bomo videli.

Bili pa smo prvič res nekoliko predrzni. Vzeli smo s seboj le 55 m komaj 13 mm debele planinske vrvi. Radovedni domačini so nas spremili do jame. Nekam čudno nam je res bilo pri srcu, ko smo poslušali grom skal, ki smo jih vrgli v prepad. Bobnenja kar ni hotelo hiti konec. Ali preplašili se nismo. Brinšek je sedel na kolec na vrvi, ki smo jo vrgli čez vejo, visečo nad prepadom. Spuščali in spuščali smo ga doli v črni prepad, a meter za metrom je potekal in tovariš še ni dosegel tal.

Končno so nam ostali zadnji metri vrvi v rokah in iztežka smo dopovedali v prepadu visečemu, da ga moramo potegniti nazaj. Nazaj je bilo lahko reči, a težko storiti. Med vrvjo in steno je nastalo hudo trenje. Domačini so nam priskočili na pomoč in vlekli smo tovariša navzgor. Prvih trideset metrov je šlo še precej lahko, ko pa je prišla na vrsto moja starejša vrv, smo vlekli oprežnejše. Vendar so jele pokati posamezne nitke in – pok – utrgal se je cel stremen vrvi. Kri mi je skoraj zastala v žilah. Novi možje so priskočili na pomoč, a nismo si skoraj upali potegniti, saj naš tovariš je visel nad prepadom, v katerem bi se bil gotovo razbil, ako bi se vrv pretrgala, in to je bilo mogoče. Končno je splezal pogumen mladenič na drevo do vrvi, ki se je bolj in bolj zajedala v vejo. Vlekel je vrv naravnost nad prepadom in tako olajšal trenje. Prav oprezno smo vlekli kos za kosom iz jame. Končno se je pokazala Brinškova glava. Krčevito je pograbil za prve oprimke, ki so mu jih nudile vrhnje skale, drevesne korenine in končno roke domačinov. Kar nagledati se ga nismo mogli, ko smo ga imeli zopet med seboj!

Povedal nam je, da je prepad podoben veliki gladki cevi, da pa se tam, do koder

je prišel, začne razširjati; še globoko doli je videl svetlikajoče se dno. Več da ni razločil. Povratek ni bil prijeten, ker ga je bolel kolec in so mu nekaterikrat zažvižgali kameni okoli ušes. Ko pa je visel sredi prepada in čutil, da se je gori nekaj zgodilo, je razvidel v gladki cevi brez prijema, da bi mu bila smrt gotova, ko bi se utrgala vrv.

No, končno se nam je vendarle posrečilo, da smo prišli v prepad. Po bratovem načrtu smo dobili izvrsten železen vitel, ki smo ga lahko prenašali, kamor smo ga hoteli. Železna vrv pa je bila preizkušena za težo nad tisoč kilogramov. Sredi meseca avgusta leta 1911 smo že zvečer prišli v Predole in prihodnjega dne ob petih zjutraj smo odšli k jami. Tudi prijaznih domačinov je šlo mnogo z nami, še več pa jih je obljubilo, da pridejo po maši k žrelu. Seveda so nas tudi sedaj strašili z vragom.

Pri jami smo pritrdili vitel z vijaki na močno desko, ki smo jo obložili s težkimi ska-

lami. Vrv smo pretaknili skozi škripec, ki je bil privezan na vejo nad prepadom. Na koncu železne vrvi smo znova pritrdili debel kolec za sedež. Za vse možnosti smo prvi kolec še posebej navezali na dolge planinske vrvi.

Prvi je bil zopet Brinšek. Znova smo se natančno domenili, kakšna naj bodo posamezna znamenja s piščalko. Črez pri se je privezal k vrvi, da bi imel roke proste za svetilko in piščalko. Vrv se je napela in Brinšku so pošla tla pod nogami. Pogrezati se je začel v temino. Tiho smo zrlji za njim, dokler ni izginitil v globini. Zavoj za zavojem je brzel z valja. Nestrpno smo čakali znamenja »stoj«. Že se je bližala zavarovalna vrv koncu in začeli smo se bati, da se nam tudi to pot ne posreči, premagati Marjanščice. Pri štiri in osemdesetem metru je končno vendarle zazvenel iz globine nejasen pisk in vrv je postala ohlapna.

Za Brinškom smo se spustili v prepad še štirje. Nekateri domačini, ki so trumoma

oblekali prepada, so menili, da nas ne bo več nazaj. Prerokovanje na se ni izpolnilo. Prišli smo v čudovito jamo.

Na dnu stoječi smo lahko lepo občudovali našo vožnjo. Zgoraj je Marjanščica v smeri severozapadno-jugovzhodno 7 m dolga, v smeri severovzhodno-jugozapadno pa 2,5 m široka. V tej smeri drži iz jame ozka zarezna polagoma navzgor.

Vhod je podoben strmemu lijaku. Skalo vje je tu preperelo, a na srečo preraslo z mahom. Nato smo prešli precej oster rob. Sedaj se je pričela vožnja po najlepšem in najzanimivejšem delu prepada. Skoraj 40 m je ta kos globok in se polagoma širi. Lepo je tu opazovati delo vode, ki je prevrtala in ogladila skalnate plasti. Stene so gladke; le majhni vodni žlebički jih preprezajo. Nikjer ni varnega oprimka. Izgubljen bi bil vsakdo, ki bi se mu sredi silnega prepada utrgala vrv. Pa to bi bil le nesrečen slučaj. Brez skrbi smo drug za drugim presedeli nekoliko minut na malem kolcu na vrvi, dasi ni bilo pod nogami drugega nego zrak in tema. Z vsakim metrom navzdol je bilo temneje. Kakor struna je bila napeta vrv in ob zadevanju ob zgornji rob je zamolklo brnela.

V globini 50 m se je rov še enkrat nekoliko zožil, nato pa so se stene razmaknile in splaval sem v velik, temen prostor. Vrv se je začela vrteti. Pošastno se je iz teme posvetil tu in tam moker rob. Le tam visoko nad menoj se je svetilo nebo kot žareča pika. Tako sem se vozil še 30 m in končno zagledal mokro kamenje pod seboj. Bil sem na tleh, 84 m pod površjem zemlje. Z ostrim piskom sem to naznanil gori ostalim tovarišem.

Vesel sem pozdravil tovariše, ki so zlezli

iz jamskih kotov, kamor so se skrili pred kamenjem, ki bi ga bila utegnila sprožiti drseča vrv. Takoj smo šli na delo. Tla padajo proti jugo-zapadu. Deloma jih pokriva dračje, ki je padlo z vrha. Tudi nekaj kosti je ležalo med kamenjem in nekaj cunj na dračju.

Toda nas je zanimalo, ali je jama še daljša. Pretaknili smo zato vse kote. Na najnižjem kraju smo našli nekoliko ilovice, ki jo prinaša od vrha curljajoča voda. A odteka se še niže, zakaj mi v jami nismo našli znakov, da bi se tu nabirala.

Zanimivo je, da je vhod v jamo skoraj natančno 400 m nad morjem in da je dno 84 m niže; ker pa je glavni požiralnik Šice na Radenskem polju 321 m nad morjem in dno Marjanščice 316 m, torej za okroglo 5 m pod najnižjo točko večkrat globoko poplavljenega polja, je čudno, da ni v tem prepadu ob povodnjih vode. Gotovo ni v nikaki zvezi z bližnjimi zatočnimi jamami ali vsaj ne z njim višjim delom.

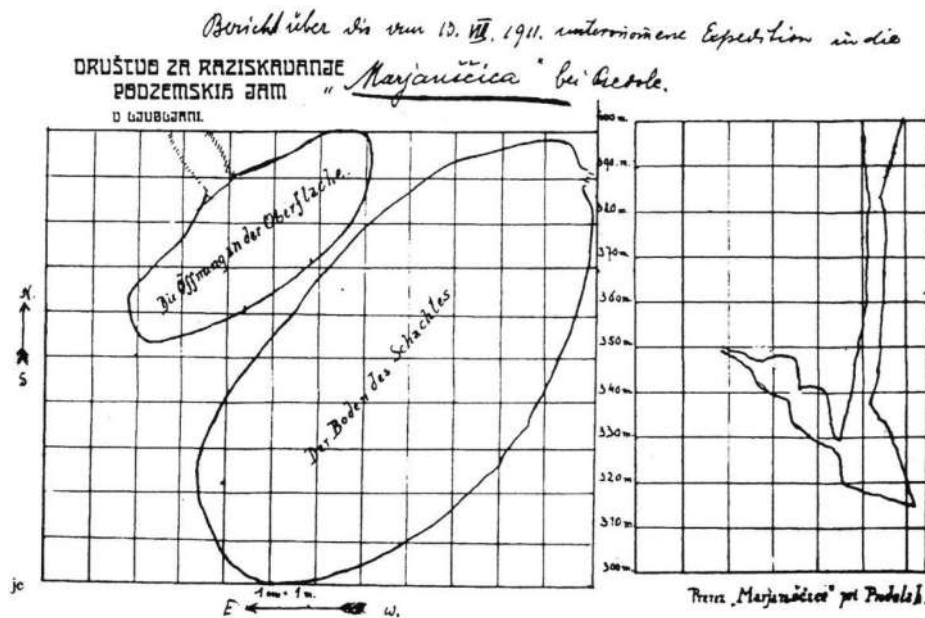
Našega dela pa tu ni še konec. Na severni strani smo zagledali nad 7 m visoko steno velik črn rov, ki se je vzpenjal v višino. Le s težavo smo preplezali prvo steno, zakaj pokriva jo skoraj čisto gladka siga, oprimkov pa nismo našli skoraj nikakih. Ali najtežje nas je še čakalo. Nad steno smo prišli najprej na zložno teraso, s katere smo visoko gori videli lepo oblasto odprtino jame. Tu in tam je zazvenel od zgoraj zategel krik, a razumeli nismo ničesar. Naši tovariši so bili najbrž precej radovedni, kaj smo našli tu doli. A čakati so morali še dokaj časa. Tu na stopnji je bilo videti mnogo udarcev. Najbrž prilete kameni najprej semkaj in nato šele odskočijo doli na dno jame.

Umaknili smo se vsem takim pozdravom z višine in plezali dalje navzgor. Pa hitro je bilo konec naše hoje. Popolnoma navpična stena nas je ustavila. Res smo videli v njej precej globoke žlebiče, a bili so umazani in gladki od ilovice. Zato so se izjalovili vsi poizkusi, da bi jo bili premagali. Poleg tega nam roke niso bile popolnoma proste, ker smo nosili težke acetilenke. Končno so nam iz višine poslali na pomoč še eno vrv, kladivo in dleto. Brinšek si je s tem orodjem in z našo pomočjo polagoma priboril meter za metrom navzgor. Ko pa je izginil za robom v temi in prižgal svetilko, je vzkliknil ves presenečen. To nas je navdušilo in po vrvi, ki nam jo je vrgel z viška, smo splezali gori. Brez nezgode vendar ni šlo. Tovariša Weniga smo bili navezali na vrv in ga potegnili navzgor. Pri tem na mu je prišla roka med skalo in vrv in bolesten vzklik se mu je izvil iz ust; kožo s prstov mu je posnelo.

Ves trud nam je povrnila jama z bogatim prizorom. Ko smo stopili v majhno, a čudovito lepo jamo, smo se nemalo začudili. Ta mali prostor je bil preobložen z blestečim nakitjem. Viseči in stoječi kapniki (stalaktiti in stalagmiti), zastori in lične kapelice, vsega je bilo v izobilju. polagoma smo šli navzgor in kapniki so bili čimdalje lepši. Bajni svet je bil okoli nas. Nikdar ga ni še do tega dne prestopila človeška noga. Svetu je bila skrita vsa ta čarobna lepota, a danes je žarela v luči naših svetilk.

Cerk in Brinšek sta pa takoj mislila tudi na one ljudi, ki jim nikdar ne bo mogoče v to podzemlje. Hitela sta sporočiti, naj jima pošljejo doli fotografske potrebščine. To je seveda ob težavnih razmerah trajalo dolgo. Zato nam je preostajalo časa in ni bilo kota, ki bi si ga ne bili natančno ogledali. Ko smo končno dobili zahtevane potrebščine, smo pripravili vse, česar je bilo treba za fotografiranje. Pa ni šlo tako enostavno kakor gori pod svetlim soncem!

Končno je zažarela magnezijeva luč. Okoli kladiva smo namreč navili 15 m magnezijevega traku. O to je bilo krasno! Ves podzemski čar je bil ožarjen in kapljice in kristalne ploskve so se svetile kakor demanti! Ozadje tega čudesa je tvorila temnovijoličasta globina prepada. Mnogo lepega sem videl v gorah, a tu je bilo nekaj povsem novega, čarobnega, nekaj, o čemer pripovedujejo le pravljice. Še enkrat je zažarela jama v jasni luči in začeli smo se spuščati navzdol do dna, odkoder so nas zopet potegnili na svetli

dan.

Zadnji sem zapustil jamo jaz, toda učakal bi bil skoraj žalosten konec. Predzadnji si je navezal pod sedež precej velik in debel kapnik, ki smo ga hoteli dati muzeju. Bil pa sem tako brezskrben, da sem gledal neposredno pod vhomom zanimivo dviganje svojega prednika. Ko je bil ta že visoko gori, se je zadel kapnik ob steno, izmaknil se iz omota in sikajoče treščil poleg mene v grušč! No, ko bi me bil zadel, bi me ne bilo več treba vleči iz jame. Bil bi itak zadosti globoko pokopan. Ko sem naposled prispel na vrh, sem bil resnično

vesel, da sem bil zopet med ljudmi. In teh ni bilo premalo. Mnogo jih je prišlo iz bližnjih vasi in bili so razočarani, zakaj vse mogoče reči smo mogli pripovedovati, le o vragu ni česar. Je pač zamašil vhod, da nismo mogli do njega!

Dobro bi bilo, da bi natančno izmerili višino vhoda v jamo, da bi mogli z gotovostjo sklepati o podzemskem toku tu poniciujoče vode, da bi se vedelo, kam odteka podzemsko voda. Da poniciuje tukaj precej vode, smo videli ko smo spustili v to jamo ob drugi priliki ob dolgotrajnem deževju tovariša Michlerja. Zaviti v številne

nepremočljive kože se je spustil v prepad, iz katerega smo čuli šumenje. Ko se je vrnil, nam je povedal, da je tam, kjer so stene razmaknjene, prišel pod precejšnji slap, ki mu je grmel na glavo, dokler ni došel do tal. Tam se voda odteka med gruščem v neznano globino. Kam?

Istega dne sta Cerk in Brinšek pregledala tudi nad 4 m globoko Pirnašico, ki pa je le ozek in zelo umazan prepad brez posebnosti. Tudi nekaj manjših jam smo preiskali, a bile so vse brez zanimivosti, zato smo za nekaj časa zapustili Kopanjsko polje.

Danijel Rojšek - Danč

POLOŠKA JAMA – JANUAR 1978

O naši odpravi sem oddal dopolnilna zapiski, prvega že 5. februarja 1978, kjer sem napisal le najnujnejše. Tedanji zapiski sem dopolnil z drugim 18. maja 2022. Odločil sem se tudi za ta kratek prispevek. Naša izkušnja z vodo v spodnjih delih Pološke jame bi lahko komu koristila.

V jami smo bili šestdeset ur med četrtkom, 26., in nedeljo, 29. januarja 1978. Zima je bila kar snežena. Plazovi so se na cesto Zatolmin–Polog med odjugo sprožili pred našim prihodom. Enega smo težko prečkali zaradi obilice vej, skal in drugega v njem.

V soboto smo se odločili, da gremo v spodnje dele in nato kar ven, brez vmesnega spanja. Ob povratku smo sicer slišali močnejše šumenje vode, vendar se zanj nismo zmenili. V Zgornji kuhnji smo zgodaj zjutraj pojedli, pospravili in odšli proti izhodu. V vhodnem rovu je iz vseh lukenj brizgala voda in nas dodobra zmočila, zunaj je namreč lilo kot iz škafo in tudi sneg v visokogorju se je topil. Pobegnili smo na planino Polog, se preoblekli in preobremenjeni odpravili na devet kilometrov dolgo pot v Tmin.

Vsi, razen Toneta, smo imeli kaj proti dežju ali vsaj vododržne vrečke. Približno na pol poti se je Tone začel opotekati, nato pa se je pod težo nahrbtnika sesedel, kajti vse v njem se je prepojilo z vodo. Sneli smo mu nahrbtnik, pomagali na noge, oželi vso vodo iz obleke in vrvi ter nadaljevali pot. To smo večkrat ponovili, predno smo prišli v gostilno pri Kranjcu.

Pot domov je bila prava odisejada. Naslednji dan se je namreč začelo drugo

polletje študijskega leta. Avtobusi proti Ljubljani so v Tmin pripeljali polni in nas z vso »kramo« niso sprejeli. Z vlakom iz Mosta na Soči pa bi se v Ljubljano vozili in čakali na prestop vsaj šest ur. Z avtobusom smo se odpeljali v Novo Gorico, kjer so se nas usmilili in nas ter »kramo« naložili. Med vožnjo smo stali in spali. Vratovi so nas boleli še lep čas.

Imeli smo srečo. Lahko bi nas zalilo, kajti med našim bivanjem v jami je zunaj kljub višku zime nastopila izrazita odjuga z močnim deževjem. Kdor bi se v prihodnje odpravil v spodnje dele jame, kjer so še odprti odcepi, naj prej dobro preveri vremensko napoved in se zmeni za res učinkovito tovariško pomoč, če bi se vreme med bivanjem v jami na hitro spremenilo. |

Pred sirarno v Pologu, četrtek, 26. januar 1978. Udeleženci in udeleženki od leve proti desni: znamenita nahrbtnika Karrimor, Janez Sabolek - Sabla, Andreja Žagar, »prasic« - platnena transportna vreča, Gregor Pintar - Grega, Polona Bitenc, Daniel Rojšek - Danč, Joško Pirnat - Jože - Jozl in Joerg Prestor. Foto: Anton Brancelj - Tone